

Sosial- og helsedirektoratet
Avd. psykisk helse
Pb. 7000 St. Olavs plass
0130 Oslo

Deres ref.: 08/224

Vår ref.: EGA 05.08

Dato: 05.05.08

HØRINGSUTTALELSE – PÅRØRENDE EN RESSURS. VEILEDER OM SAMARBEID MED PÅRØRENDE INNEN PSYKISKE HELSETJENESTER

Fellesorganisasjonen (FO) vil med dette komme med innspill til veilederen som er utarbeidet for samarbeidet mellom pårørende og tjenesteapparatet innen de psykiske helsetjenestene. FO organiserer 23.000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere, hvor mange har sitt daglige virke innenfor de psykiske helsetjenestene eller i andre helse- og sosialtjenester. I spesialisthelsetjenesten arbeider vi i hovedsak i forhold til mennesker med psykiske lidelser og/eller rusproblemer. I kommunen møter vi mennesker med sosiale problemer, psykiske lidelser og/eller rusproblemer i hovedsak i sosialtjenesten/NAV, barnevernet og i hjemmebaserte tjenester.

FOs vurdering av veilederen er i hovedsak at den bør tilstrebe et mer helhetlig perspektiv enn forslaget som foreligger. Kommunenes arbeid med brukerne må være en integrert del av veilederens innhold, og sosialfaglige perspektiver må komme mer til syne som en del av innholdet i de psykiske helsetjenestene.

Veilederens utgangspunkt og rolleforståelse

FO vil berømme at utkastet til veilederen gjennomgående fastholder perspektivet om at pårørende må anses som en ressurs, samtidig som det tas hensyn til at pårørende også har selvstendige behov. Likeledes synes vi at veilederen på en respektfull måte ivaretar perspektivene til brukerne av de psykiske helsetjenestene. Vi vurderer videre at grunnholdningen i veilederen gjennomsyres av at yrkesutøverne innenfor de psykiske helsetjenestene alltid må forholde seg aktivt til pårørende. Til sammen gir disse perspektivene og grunnholdningene et viktig signal til ansatte, brukerne, pårørende og omverdenen om at kommunikasjon og helhetlig tenkning er viktig innenfor de psykiske helsetjenestene.

Besøksadresse
Mariboegate 13
0183 Oslo

Postadresse
Postboks 4693
Sofienberg
0506 Oslo

Telefon
23 06 11 70

Telefaks
23 06 11 14

e-post
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro
9001.08.71394

Foretaksnr.
870 953 852 MVA

Innretning og målgruppe for veilederen

FO er skuffet over at veilederen i første rekke er utformet ut fra et spesialisthelsetjenesteperspektiv. Eksempler som dras frem er i hovedsak fra spesialisthelsetjenesten og tematikk er i stor grad innrettet mot arbeidet der.

FO mener at dersom veilederen skal kunne bli et nyttig redskap for alle som arbeider innenfor de psykiske helsetjenestene, så må kommuneperspektivet frem og integreres i veilederen, sammen med at det sosialfaglige perspektivet i arbeidet må innlemmes.

Veilederen må ta inn over seg den erkjennelse at de aller fleste brukere av psykiske helsetjenester oppholder seg mest i kommunene/på sitt hjemsted sammen med sine pårørende. Kommunene organiserer sitt psykiske helsearbeid ulikt, men alle kommuner har ansvarlige enheter for oppfølging av mennesker med behov for psykiske helsetjenester. Dette må synliggjøres og tematiseres i veilederen

Psykiske lidelser og/eller rusmisbruk gir konsekvenser for brukeres og deres pårørendes dagligliv, som regel i form av økte belastninger. Ofte er andre kommunale tjenester-/virksomheter i kontakt med brukere av de psykiske helsetjenestene og deres pårørende, slik som sosialkontorene, NAV, helsestasjon, barnevern, barnehage, sfo, skole m.m. Samarbeid og koordinering med fokus på brukerens/de pårørendes liv også utenfor de psykiske helsetjenestene, kreves for å gi helhetlig hjelp til brukerne og etablere godt samarbeid med pårørende inn i oppfølging/behandling, men også for oppfølging av pårørende utover dette. Dette ansvaret ligger hos alle tjenester og virksomheter, men vi mener at særlig de psykiske helsetjenestene må forholde seg til og ta ansvar for å se helhet og handle ut fra dette.

Veilederen har et sterkt helsefaglig rettet fokus. Sykdomsperspektiv og et individuelt rettet fokus gjør at veilederen etter vårt syn ikke favner at mennesker har behov for å mestre og å være en del av et fellesskap, og at pårørendesamarbeid er et viktig virkemiddel for at mennesker skal oppleve dette.

Vi mener at veilederen vil bli styrket om de sosialfaglige perspektiver tas mer bevisst inn i veilederen. Sosialfaglige utfordringer omtales, og det er viktig at det sosialfaglige bidraget synliggjøres som et element i brukernes muligheter for å arbeide seg gjennom problemer. Det er mange innenfor de psykiske helsetjenestene som er sosialfaglig utdannet, og deres kompetanse og faglige bidrag er en viktig del av hjelpeapparatet, og perspektivene dette representerer må integreres i veilederen. Brukeres sosiale problemer henger ofte tett sammen med deres psykiske lidelser og/eller rusproblemer. Sosialfaglig utdannet personell kan gi hjelp og bistand til å arbeide seg ut av dette.

Veilederen bør videre kunne bidra til økt refleksjon for yrkesutøverne innenfor det psykiske helsevernet rundt egen rolle inn mot brukere og pårørende. Yrkesutøverne skal i sin praksis balansere ekspertise og myndiggjøring og utøvelse av skjønn. Dette betinger refleksjon og diskusjoner rundt hvordan dette skal praktiseres. Vi mener økt mulighet for dette i en arbeidshverdag reelt sett vil styrke samarbeidet med pårørende og brukere.

Et mer helhetlig utgangsperspektiv for veilederen kan bidra til en større felles og helhetlig forståelse hos yrkesutøverne i de ulike tjenestene, og legge grunnlag for felles holdninger knyttet til samarbeid med pårørende. Ikke minst vil brukere og pårørende gjennom dette kunne oppleve å møte de samme grunnholdninger uansett om det er kommunale og/eller spesialisthelsetjenester de har behov for.

Veilederen som bidrag til belysning og utdypning av relevante situasjoner i møtet med pårørende

Vi oppfatter at veilederen på en god måte redegjør for lovbestemmelsene knyttet til håndtering av taushetsplikt og informasjonsplikt overfor pårørende. Videre mener vi at veilederen har trukket frem gode eksempler for å illustrere ulike type situasjoner, men savner som sagt eksempler fra arbeidet kommunene utfører og deres dilemmaer.

Når det gjelder vedleggene, ønsker vi å påpeke faren for at slike skjema kan bli oppfattet som en fast oppskrift, uten at yrkesutøvere i hvert tilfelle utøver skjønn i hvordan kommunikasjonen skal skje og hvordan man konkret skal handle. Implementering av slike skjema må skje med fokus på etikk, kommunikasjon og fag for å sikre at yrkesutøverne er trygge i sin skjønnsutøvelse av hvordan pårørendesamarbeidet kan gjennomføres.

Manglende avklaringer på vesentlige spørsmål

Kommunikasjon med de det gjelder er utgangspunkt for alt godt samarbeid og gode psykiske helsetjenester. Gode holdninger, evne til etisk refleksjon og praktiske ferdigheter hos yrkesutøverne er vesentlig for at en skal lykkes. Dette mener vi bør fremheves i veilederen. Videre bør veilederen ha inn et fokus på arbeidsgivers ansvar for tilrettelegging for kontinuerlig kompetanseheving og mulighet for veiledning for yrkesutøverne, både for å fremme faglig og personlig utvikling, slik at evnen til kommunikasjon med brukere og pårørende er best mulig.

Barn som pårørende og brukere og pårørende som omsorgspersoner:

Vi mener at mangel på sosialfaglige perspektiver i veilederen, gjør at barna ikke tydelig nok blir fremstilt som å ha særskilte behov for bistand og støtte. Barns situasjon må ses på i et kontekstuellt perspektiv, og ikke bare som pårørende. Deres nåværende og fremtidige psykiske helse avhenger av omsorgssituasjonen, og brukere og voksne pårørende må få særskilt oppfølging og veiledning knyttet til barnas situasjon. Dette må komme klart frem i veilederen, hvor arbeid med hvordan sikre samarbeid rundt barnas situasjon må beskrives.

Barn har pr. i dag ingen hjemlede rettigheter som pårørende til mennesker i behov av psykiske helsetjenester. Det er disse dager sendt ut en høring med forslag til lovendringer som kan sikre dette. FO vurderer at barns stilling gjennom dette kan styrkes, både for barn som pårørende, men også for å sikre at barn kan være barn.

Uavhengig av dette mener vi at veilederen bør vie barn som pårørende, jf. punkt 5.2, større oppmerksomhet enn det som er gjort. Barn er avhengig av betingelsene rundt seg for å ha det trygt og ha mulighet for en utviklingsfremmende oppvekst. Veilederen bør tematisere konsekvenser av foreldres/søskens sykdom for det enkelte barn/den enkelte ungdom, behov for informasjon fra helsetjenesten, hva slags hjelp barnet og den unge vil trenge i hverdagen, innhold i veiledning til barnet og den unge om hvordan forholde seg til den syke osv.

Vi mener at barnet og den unge som pårørende må følges opp særskilt. De må ikke bli overlatt til seg selv eller måtte dra omsorg for seg selv og sine foreldre. Barnet/ungdommen må ha anledning til å være i dialog med hjelpeapparatet, noe veilederen må oppfordre til på en tydeligere måte. Slik kan ressurser hos barnet/ungdommen oppdages, forløses og benyttes, og ivaretagelse av et familieperspektiv inn i arbeidet sikres, begge deler viktig både for brukeren, de øvrige pårørende og for de berørte barnas oppvekst. Det kan også bidra til at hjelpeapparatet får en realistisk oppfatning av barnets/den unges situasjon med tanke på å iverksette nødvendige tiltak, videreformidle kontakt til andre instanser, mulighet for kontakt med andre barn og unge i lignende situasjoner osv.

En tydeliggjøring i veilederen rundt barn som pårørende kan sikre at de psykiske helsetjenestene i større grad tilstreber et barneperspektiv på sin jobbing. Sannsynligvis krever det at de ansatte innenfor de psykiske helsetjenestene for voksne må utvikle metodikk og holdninger knyttet til hvordan barneperspektivet i arbeidet kan sikres, både for at barn som pårørende skal hjelpes, og for at barn i kraft av å være barn kan få en best mulig barndom.

Avslutning

FO vurderer at veilederen kan bli et viktig bidrag til utvikling av arbeidet innenfor de psykiske helsetjenestene og håper våre kommentarer tas hensyn til i det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Randi Reese
Forbundsleder

Ellen Galaasen
Fagkonsulent